

Jaarverslag 2018

Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland

Inhoudsopgave

Inleiding	4
Algemene ontwikkelingen	4
Het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland	5
Team	5
I Basistaken provinciale steunfunctie.....	6
Loket: vragen.....	6
Vragenstellers	6
Gemeenten	6
Provincie	7
Overig	7
Loket op reis.....	8
De bezoeken.....	9
Belronde	9
Inhoud website en social media	10
Agenda en loket.....	10
Social media	10
Onderhoud en beheer website	11
Netwerkbijeenkomsten voor gemeenteambtenaren en wethouders	12
Vier netwerkbijeenkomsten voor ambtenaren.....	12
A&O Dag.....	13
Netwerkbijeenkomst voor wethouders (wethoudersdiner)	14
Erfgoedteam.....	16
Excursie	17
Bezoek en waardering	18
Spreekuur.....	19
Nieuwsbrief.....	19
II Thematische projecten	21
Ontwikkeling en profilering van het Steunpunt	21
1. Cultuurlandschap	22
1.1 Uitdragen Leidraad Landschap en Cultuurhistorie	22
Expertmeeting Oer-IJ.....	22
Workshop Leidraad Landschap en Cultuurhistorie Hoogheemraadschap HHNK	23
1.2 Casestudies over het landschap – MOOI Noord-Holland	24
Expeditie Energietransitie	24
Buitenplaatsenkaart	25
Voorbeeldprojecten zonneweides	25
1.3 Casestudies over het landschap – NMF	26
2. De Omgevingswet.....	27

2.1 Update publicatie Erfgoed in de Omgevingswet en <i>best practices</i>	27
2.2 Casestudies Erfgoed in de Omgevingswet - MOOI Noord-Holland en NMF	28
2.3 Casestudies Erfgoed in de Omgevingswet – MOOI Noord-Holland	29
3. Archeologie	31
3.1 Archeologieregio's	31
Ronde Tafelgesprekken.....	31
Basisdocument archeologiegebieden voor gemeenten	32
Archeoglossy SCHATRIJK over de topvondsten van de archeologiegebieden	33
Presentatie ArcheoGlossy SCHATRIJK.....	34
3.2 Inspiratiedag Archeologie.....	34
3.3 Standaardteksten en protocollen	36
Protocol Duinarcheologie.....	36
4. Monumenten & Herbestedding	37
4.1 Samenwerking met de Loods Herbestedding	37
4.2 Voorbeeldprojecten herbestedding.....	37
4.3 Dag van de Herbestedding.....	38
4.4 Casestudies Monumenten & Herbestedding	40
De Grote Stolpendag	40
Gemaal De Poel, Waterland	41
Grote Rietschuur, Diemen	42
Hulp bij Herbestedden	42
Kerkensie	43
Verkenning van kansen en kwaliteiten.....	43
Colofon	44

Inleiding

Algemene ontwikkelingen

Het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland heeft in 2018 zijn tweede jaar afgesloten. Het was een jaar waarin de dynamiek van het huidige tijdsgewricht zich duidelijk liet voelen. Erfgoed staat in de belangstelling en kan op een breed maatschappelijk draagvlak rekenen. Dat vertaalde zich in 2018 in nieuw beleid van de rijksoverheid: Erfgoed Telt, de betekenis van erfgoed voor de samenleving ([link](#)). Hieruit kwam weer specifiek beleid voort, zoals de kerkenvisies en de routekaart voor verduurzaming van monumenten. Het Steunpunt investeerde veel tijd om goed op de hoogte te blijven van al deze ontwikkelingen, om vragen van gemeenten adequaat te kunnen beantwoorden en hen proactief te informeren.

Daarnaast komt de invoering van de Omgevingswet steeds dichterbij. In 2018 gingen alle gemeenten zich hier op voorbereiden. De behoefte aan kennis en ondersteuning op dat vlak neemt toe, al is een groot deel van de gemeenten nog altijd zoekende in het proces om tot een concrete omgevingsvisie en een omgevingsplan te komen. Ook waren er veel vragen over zaken als participatie bij erfgoedprojecten en de bescherming van de omgeving van het monument. Het belang om in het kader van de Omgevingswet te kiezen voor een integrale benadering van het erfgoed en verbanden te leggen met de actuele maatschappelijke thema's was in 2018 geregeld onderwerp van gesprek.

Naast en als gevolg van deze nieuwe wetgeving zien we nieuwe beleidsinstrumenten en aandachtsgebieden op de voorgrond treden. Op het gebied van cultuurlandschap vragen allerlei maatschappelijke ontwikkelingen om aandacht. Allereerst de invloed van de energietransitie op het ruimtelijke domein, maar ook woningbouw en de uitbreiding van infrastructuur hebben steeds meer ruimte nodig. Terwijl de druk op het landschap toeneemt, ontdekken steeds meer mensen het als plek van betekenis; om te ontspannen, te wonen, te studeren, te reizen, te verblijven. Het vertellen van het verhaal van dat gelaagde landschap wint daarmee aan relevantie, iets wat gemeenten kunnen oppakken met de uitwerking en verfijning van de provinciale Leidraad Landschap en Cultuurhistorie.

De monumentale gebouwen in dat landschap willen we bewaren, beschermen én gebruiken. Hoe, waarom, door wie en waar dat moet gebeuren, is met de Omgevingswet in aantocht onderwerp van discussie. Monumenten vragen van eigenaren – naast enthousiasme, ondernemerschap en doorzettingsvermogen – toepasbare en specialistische kennis op het gebied van verduurzaming, restauratie, herbestemming en beheer.

Het thema archeologisch erfgoed werd in 2018 zo veel mogelijk verweven met de door het Steunpunt geagendeerde bijeenkomsten, cursussen en publicaties. Ook dit jaar bleek het belang van het geven van speciale aandacht aan archeologieregio's in de vorm van ronde tafelgesprekken, basisdocumenten en onze glossy SCHATRIJK uit de positieve reacties van de gemeenten, archeologische verenigingen en andere stakeholders. Hierbij staan de thema's 'benutten', 'beleven' en 'beleid' centraal: wat zijn de archeologische hoogtepunten in regio, hoe zijn en worden deze zichtbaar gemaakt, hoe worden de verhalen verteld en hoe kan de gemeente dit in beleid omzetten. Al deze onderwerpen komen samen in dit jaarverslag. Het Steunpunt bood in 2018 een grote variëteit aan

activiteiten en producten aan: netwerkbijeenkomsten, cursussen, handreikingen, publicaties, website, nieuwsbrieven en bovenal deskundigen die bijeenkomsten op maat organiseerden, vragen beantwoordden, informatie leverden en meedachten over ingewikkelde onderwerpen.

Het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland

Voor het Steunpunt was 2018 het jaar waarin kinderziektes waren genezen en het netwerk steeds steviger en breder werd. Dankzij de projecten die vanuit het budget van de egaliseringsreserve konden worden uitgevoerd, kon op sommige vlakken, zoals bij de communicatie, een kwaliteitsslag gemaakt worden. Ook werd geïnvesteerd in de actuele kennis en vaardigheden van medewerkers op het gebied van organisatie en erfgoed in de ruimtelijke ordening.

De opgedane ervaring en investeringen van het eerste jaar zijn terug te zien in de cijfers en de geografische spreiding van de projecten. Meer gemeenten wisten in 2018 het Steunpunt te vinden voor projecten, inhoudelijke vragen en ondersteuning. Omdat de invoering van de Omgevingswet dichterbij komt, zoeken gemeenten vooral ook op dat vlak extra ondersteuning.

Team

Het Steunpunt bestond in 2018 uit een bevlogen team van archeologen, architectuurhistorici, bouwkundigen en landschapshistorici. Zij worden geleverd en ondersteund door de organisaties die in het Steunpunt samenwerken: Stichting NMF en MOOI Noord-Holland. Voor de verschillende projecten werden geregeld externe experts ingehuurd, maar veel inhoudelijke kennis werd door de eigen organisaties ingebracht.

Het team bestaat uit:

- Rosanne Bruinsma;
- Yvette Burnier;
- Monica Dütting;
- Margot de Haan;
- Dorine van Hoogstraten;
- Ana van der Mark;
- Reinier Mees;
- Barbara Oosterwijk;
- Primo Reh;
- Linda Verniers;
- Boudewijn Voormolen;
- Jeroen Zomer;
- Kim Zweerink.

I Basistaken provinciale steunfunctie

De basistaken die voortkomen uit het hebben van de provinciale steunfuncties monumentenzorg en archeologie zijn in een bestuursakkoord tussen OCW en IPO vastgelegd. Onze steunfunctie is een instrument voor om erfgoedbeleid tot uitvoer te kunnen brengen en brengt de volgende basistaken met zich mee:

- Het zijn van een aanspreekpunt voor – en het ondersteunen van – gemeenten in de betreffende provincie;
- Het zijn van een platform voor afstemming met partijen in de regio;
- Deskundigheidsbevordering van gemeenten op het gebied van wet- en regelgeving over monumenten en archeologie.

Hieronder leest u welke projecten en activiteiten zijn uitgevoerd ten behoeve van deze basistaken. Inhoudelijke verdieping van bepaalde provinciale thema's wordt geboden door middel van de thematische projecten die in hoofdstuk II worden omschreven.

Loket: vragen

Bij het loket komen via diverse wegen vragen binnen. In 2018 zijn bij MOOI Noord-Holland in totaal 64 vragen geregistreerd. Bij NMF zijn in 2018 49 vragen beantwoord. Vragen die binnen enkele minuten telefonisch of mondeling (bijvoorbeeld tijdens een bijeenkomst) beantwoord konden worden, zijn niet geregistreerd.

De vragenstellers, de complexiteit van de vraag, de inhoud en de tijdsbesteding door het Steunpunt verschillen per vraag (zie bijlage 1 *Logboek Loket MOOI en NMF*). In een aantal gevallen heeft een vraag geleid tot een casestudy of is deze geagendeerd in het Erfgoedteam om het vraagstuk verder uit te diepen in aanwezigheid van medewerkers van andere gemeenten.

Vragenstellers

Van de 64 geregistreerde vragen aan MOOI Noord-Holland werden er 39 door gemeenten of omgevingsdiensten gesteld. De provincie stelde 4 keer een vraag. De overige 20 vragen werden gesteld door monumenteneigenaren, de RCE of anderen.

Van de 49 vragen aan de NMF werden er 23 door gemeenten gesteld, 14 door archeologische bedrijven, 5 door particulieren en 3 door ontwikkelaars. De overige vier vragen werden gesteld door een student, een amateur, een filmer en een archief.

Gemeenten

Gemeenten vroegen soms om heel algemene informatie: wat doet het Steunpunt en hoe verschilt dat van wat andere Noord-Hollandse partijen leveren? Hoe kan het Steunpunt een bijdrage leveren? Ook kwamen er vragen van gemeenten over praktische zaken, bijvoorbeeld over subsidiemogelijkheden,

monumentenschildjes, bemensing ('wij zoeken een nieuwe medewerker, weten jullie nog iemand?'), de rol van bevoegd gezag van de provincie ten opzichte van de gemeente, het KNA-actorschap, en regelgeving.

Een ander deel van de vragen komt voort uit de behoefte om te sparren over een complexe inhoudelijke of procedurele vraag. Dit soort vragen worden meestal gesteld door erfgoedambtenaren die geen inhoudelijk ingevoerde collega's hebben. Zo hebben we vragen beantwoord over de waardering van erfgoed uit de wederopbouw, verduurzaming van monumenten, dilemma's bij een aanvraag voor een omgevingsvergunning, de te doorlopen procedure bij een bijzondere situatie (bijvoorbeeld het omgaan met een onverwacht ontdekte bunker of een unieke suikerbietenboot), de mogelijkheden om gebieden en structuren beter te beschermen en de interpretatie van regels voor vergunningsvrij bouwen.

Op het gebied van archeologie werden er vragen gesteld over het opnemen van een voorwaarde voor archeologie in een vergunning, de geldigheid van PVE's voor een project in Nieuwe Niedorp, de noodzaak tot archeologisch onderzoek, de kosten voor archeologisch onderzoek, het opleggen van een schadevergoeding voor particulieren bij archeologisch onderzoek, en de situatie met betrekking tot de legesheffing en archeologie. Maar ook over meer informatie over de proef met de pilot verwachtingskaarten en de mogelijkheid om hier aan deel te nemen, het geven van input voor een informatiefolder over archeologie, suggesties voor nieuwe glossy's en voor onderwerpen voor de Nationale Archeologiedagen.

Ook hebben we geregeld data, rapporten en kaartmateriaal geleverd, en gaven we voorbeelden als referentie bij complexe vragen over herbestemming en energietransitie.

Provincie

De provincie maakte zelf incidenteel gebruik van het loket van het Steunpunt. Daarbij ging het over het sparren over een ingewikkeld onderwerp, het meelezen met een concept beleidsstuk of over het leveren van concrete informatie over een gemeente of regio. Eén vraag kwam van een lid van Provinciale Staten over de monumentale status van een bepaald park.

Overig

De derde categorie vragenstellers bestond uit een diverse groep: particulieren, monumenteneigenaren, leden van historische en archeologische verenigingen, architectuurcentra, bedrijven en de RCE.

De verenigingen en architectuurcentra vroegen soms om een inhoudelijke bijdrage aan een informatieavond, debat of een inhoudelijke toelichting bij de opening van een tentoonstelling. De reden om op een dergelijke vraag in te gaan was dat het gemeentelijk erfgoedbeleid kon worden belicht en belangstelling voor het gemeentelijk erfgoed in het algemeen kon worden bevorderd. Een archeologische vereniging vroeg naar de mogelijkheid om op een vrijgegeven locatie nog een waarneming te doen.

Van particulieren kwamen geregeld inhoudelijke vragen over de betekenis van bijvoorbeeld een gedenknaald, zorg over een verwaarloosd pand of een grootschalige ontwikkeling in de gemeente en problemen met de fundering van het pand.

Daarnaast kwam men naar het Steunpunt met de vraag hoe een aardkundig monument aangewezen zou moeten worden, de mogelijkheid om door amateurarcheologen onderzoek te laten doen naar de aanwezigheid van ondergrondse muurresten, en een idee voor een glossy over de Wieringermeer. Bedrijven en ontwikkelaars stelden vragen over de archeologieprocedures bij het ontwikkelen van een terrein, het beoordelen van stukken, het leveren van gegevens, het omgaan met funderingspalen bij een archeologische vindplaats, en vragen naar de (archeologische) adviseur van een gemeente.

De vragen van gemeenten waren voor een deel op te lossen door ons netwerk in te zetten. Dan brachten we een medewerker van een gemeente direct in contact met de juiste medewerker van de provincie of RCE, of met de juiste persoon bij een organisatie als de Boerderijstichting, Stichting Stadsherstel, de Loods Herbestemming, Monumentenwacht of Landschap Noord-Holland. In de meeste gevallen werden de vragen echter direct beantwoord door de experts/adviseurs van het Steunpunt zelf.

Bij de categorie 'overig' bleek de vraag in sommige gevallen oplosbaar te zijn door de vragensteller in contact te brengen met een derde die hem of haar verder kon helpen, in de meeste gevallen de behandelend ambtenaar van de betreffende gemeente.

De basistaken van het Steunpunt (aanspreekpunt voor ondersteuning van gemeenten, platform voor de afstemming met partijen in de regio en de deskundigheidsbevordering van gemeenten) worden door het loket voor een deel ingevuld. De concrete behoefte aan het raadplegen van de kennis en ervaring van de Steunpuntmedewerkers is in 2018 toegenomen, onder andere omdat de Steunpuntmedewerkers bekender werden bij gemeenteambtenaren en andere belanghebbenden. Het Steunpunt heeft in de afgelopen jaren hard gewerkt aan het uitbreiden van de eigen expertise, en men weet deze bron van kennis in toenemende mate te vinden.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland en Stichting NMF

Producten:
Loketvragen MOOI Noord-Holland
Loketvragen NMF

Loket op reis

In 2018 zijn medewerkers van het Steunpunt bij vijf gemeenten langs geweest voor een gesprek over het Steunpunt. Daarnaast zijn 13 gemeenteambtenaren die in 2017 waren bezocht, gebeld.

De bezoeken

Het streven is om in de komende jaren alle gemeenten van Noord-Holland een keer benaderd te hebben. Het bezoeken van en in gesprek gaan met gemeenteambtenaren biedt gelegenheid te inventariseren aan welke ondersteuning zij behoefte hebben en op welke wijze die aangereikt zouden kunnen worden. In 2018 werden medewerkers van de gemeenten Heemstede, Aalsmeer/Amstelveen, Texel, Weesp, Stede Broec/Enkhuizen/Drechterland (SED gemeenten) bezocht.

Door hun geografische spreiding en verschil in grootte leverde dit een representatief beeld op. Voor de details van de bezoeken wordt verwezen naar het eindverslag 'Steunpunt op Locatie'. De bezochte gemeenten waren positief over het bezoek. Ook de invulling van de steuntaak van het Steunpunt is als positief ervaren, waarbij de loketfunctie als een handig hulpmiddel wordt gezien.

Er worden niet te veel uitnodigingen verstuurd. De ambtenaren beslissen zelf waar ze naar toe gaan op basis van onderwerp, locatie/reisafstand en beschikbaarheid in hun agenda. Net als vorig jaar hebben de bezoeken op locatie bruikbare onderwerpen voor bijeenkomsten opgeleverd.

Het was merkbaar dat de dit jaar bezochte gemeenten goed hun weg weten te vinden binnen de erfgoedsector. Ze overleggen met naburige gemeenten en weten de juiste personen bij de provincie en de RCE te vinden.

Omdat er begin 2018 gemeenteraadsverkiezingen waren, was het nog even afwachten wat het nieuwe college ging doen. Het draagvlak voor erfgoed vanuit de politiek was daardoor voor de ambtenaren wat minder inzichtelijk. Steun van de wethouder maakt het werk van de ambtenaar natuurlijk wel prettiger. Steun vanuit de gemeente in de vorm van gratis toegang tot musea of subsidieregelingen voor archeologie of monumenten helpt ook het draagvlak te vergroten.

Belronde

In 2017 is het Steunpunt bij 13 gemeenten op bezoek gegaan, en voerden we gesprekken met de ambtenaren die verantwoordelijk waren voor archeologie, monumenten en erfgoed. Deze gesprekken waren bedoeld als een kennismaking met het Steunpunt. Een jaar later, in 2018, is contact opgenomen met diezelfde ambtenaren om te kijken in hoeverre ze gebruik hebben gemaakt van ons aanbod. In de meeste gevallen blijkt dit zo te zijn.

Alle ambtenaren reageren positief op het gesprek van vorig jaar. Vooral de verheldering over hoe het Steunpunt in vernieuwde vorm is samengesteld werd op prijs gesteld. Eén ambtenaar kende vorig jaar het Steunpunt nog helemaal niet, anderen ervoeren het als zeer prettig dat we naar de gemeente toe kwamen.

De loketfunctie wordt wisselend gebruikt, ook al is men wel op de hoogte van het bestaan. Vaak richten de ambtenaren zich op hun eigen adviseurs of netwerk. De nieuwsbrief wordt gelezen, het is het gemak dat deze in je eigen mailbox verschijnt. De website wordt niet of nauwelijks bekeken.

Geen één ambtenaar vindt dat hij of zij teveel mail vanuit het Steunpunt ontvangt. Ook het aantal bijeenkomsten vinden ze prima. Ze maken zelf de afweging wel of niet te komen. Reistijd speelt bijna geen rol bij de keuze om wel of niet naar een bijeenkomst te gaan (eenmaal is 45 minuten als grens

genoemd). Soms is de locatie van de bijeenkomst doorslaggevend om te gaan, maar meestal is het een kwestie van de hoeveelheid beschikbare tijd.

Ook tijdens de telefoongesprekken hebben we om suggesties gevraagd voor te behandelen onderwerpen, wat een mooie lijst heeft opgeleverd.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland en Stichting NMF

Product:
Verslag Steunpunt op Reis

Inhoud website en social media

Eén van de doelstellingen van het Steunpunt is het informeren en inspireren van ambtenaren, raadsleden, wethouders en andere belangstellenden via de website en social media.

Daarom heeft het Steunpunt op haar website een rijk gevulde kennisbank met actuele informatie over erfgoedzaken. Zo worden bezoekers geattendeerd op nieuws, handreikingen en achtergrondartikelen, kunnen zij verslagen lezen over Steunpuntbijeenkomsten, worden er regelmatig blogs van erfgoeddeskundigen gepost en zijn er tot nu toe 16 voorbeeldprojecten over herbestemming en twee over de inpassing van zonnepanelen in het cultuurlandschap gepubliceerd. Via de homepage kunnen bezoekers zich inschrijven voor de driemaandelijks nieuwsbrief.

Agenda en loket

Ook heeft de website een agenda met bijeenkomsten die worden georganiseerd op het gebied van archeologie, monumenten en herbestemming, cultuurlandschap en erfgoed in de omgevingswet. De agenda wordt steeds actueel gehouden zodat de bezoeker altijd toegang heeft tot de meest actuele informatie. Elke bijeenkomst die is afgelopen wordt een item in de kennisbank met het verslag en eventueel verwijzingen naar documenten en/of andere relevante informatie.

De mogelijkheid tot het stellen van vragen over erfgoed is te vinden onder het kopje LOKET. Hier staan alle adviseurs van het Steunpunt met hun respectievelijke expertise. De adviseurs van het Steunpunt zijn te bereiken per mail of telefoon, maar ook bij bijeenkomsten worden ze geregeld aangesproken door ambtenaren met vragen of dilemma's.

Social media

Op Twitter is het Steunpunt in 2018 steeds actiever geworden. Daarbij is de insteek om ambtenaren en bestuurders te attenderen op aankomende bijeenkomsten en ze inzichten te geven die ontstaan tijdens bijeenkomsten. Relevante tweets van (zuster)organisaties en algemene relevante nieuwtjes worden geretweet en publicaties van het Steunpunt zelf, zoals de voorbeeldprojecten herbestemming, worden extra onder de aandacht gebracht.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland en Stichting NMF

Product:
[@SteunpuntNH \(link\)](#)

Onderhoud en beheer website

Het Steunpunt wil haar doelgroep informeren en inspireren. Daartoe moet informatie aantrekkelijk, actueel en makkelijk te vinden zijn. De vorm, inhoud en structuur van de website spelen daarbij een centrale rol.

In 2018 is de aantrekkelijkheid van de website verder verbeterd. Zo is de huisstijl van het Steunpunt strakker doorgevoerd waardoor de website nog professioneler oogt. Ook de vorm waarin artikelen en andere nieuwsitems gepubliceerd worden is strakker gereguleerd. Daardoor oogt informatie die door het Steunpunt wordt aangeboden herkenbaar en vertrouwd.

Aan de structuur van de website is in 2018 flink gesleuteld, voor een deel met behulp van het budget uit de egalisatiereserve. Daarna is er verder gewerkt aan de professionalisering van de website binnen het budget uit het activiteitenplan. De website is aan de vier thema's (archeologie, monumenten en herbestemming, cultuurlandschap en erfgoed in de omgevingswet) opgehangen. Dat zie je terug bij het loket, waar je per thema Steunpuntmedewerkers kan benaderen. Ook binnen de tab 'thema's' wordt deze structuur gevolgd.

De uitdaging is om de vele informatie die op de website staat makkelijk vindbaar te maken en te houden, ook als er steeds nieuwe content op wordt geplaatst. Sommige items worden tijdelijk uitgelicht en andere permanent. Weer andere items worden niet uitgelicht maar moeten wel gevonden kunnen worden.

Het Steunpunt wil een website die intuïtief werkt. In 2019 zal met name de vindbaarheid nog verder worden verbeterd. Ook wordt er gewerkt aan het zichtbaarder maken van artikelen op de website in zoekmachines.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Product:
[www.steunpunterfgoednh.nl \(link\)](http://www.steunpunterfgoednh.nl)

Netwerkbijeenkomsten voor gemeenteambtenaren en wethouders

Vier netwerkbijeenkomsten voor ambtenaren

In 2018 organiseerde het Steunpunt vier regionale netwerkbijeenkomsten op maat.

- Weesp (MRA), 13 februari 2018;
- Bergen NH, 22 februari 2018;
- Wieringen, 8 maart 2018;
- Hoorn (West-Friesland), 27 maart 2018.

Naast informatie over ontwikkelingen binnen het provinciale beleid werden verschillende actuele en regionale ruimtelijke opgaven besproken. Elke netwerkbijeenkomst werd geopend met een update over het Steunpunt en een update vanuit provincie Noord-Holland. Tevens was een excursie een vast onderdeel van elke bijeenkomst.

In Weesp stond op het programma: de betekenis van de MRA werkgroep voor erfgoed, de actualisatie van de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie en de bescherming van de omgeving van het monument in de Omgevingswet. De workshop over de omgeving van het monument werd gekoppeld aan een excursie naar de St. Laurentiuskerk. Er kwamen 22 deelnemers op deze bijeenkomst af.

In Bergen werd aandacht besteed aan de Inventarisatie Buitenplaatsen, de database en de kaart die door het Steunpunt is vervaardigd. Verder stonden op het programma het ontwikkelperspectief Binnenduinrandvisie van Haarlem, de Herstelmaatregelen Natura 2000 (PNH), natuurmaatregelen in relatie tot het gemeentelijk beleid (BUCH-gemeenten) en natuurmaatregelen in de praktijk door de PWN op het programma. De bijeenkomst vond plaats in Huys Egmont in Egmond aan de Hoef en er waren 25 deelnemers.

In Wieringen kwamen de volgende onderwerpen en vragen aan de orde: toekomstbestendig monumentenbeleid, 'wat zijn aardkundige waarden?', en 'hoe is de bescherming van aardkundige waarden geregeld?'. Na een korte pauze volgde de presentatie van de eerste Archeoglossy over Wieringen en het aanbieden daarvan aan wethouder Theo Groot. Op de netwerkbijeenkomst zelf waren 18 deelnemers aanwezig, voor de aansluitende presentatie van de glossy behoorden ook de historische en archeologische verenigingen, de lokale krant en de vormgever tot de genodigden.

In Hoorn bestond het programma uit een lezing over de actualisatie van de Leidraad, een excursie met als onderwerp duurzaamheid bij monumenten en een workshop over erfgoed in de Omgevingswet. Met 34 deelnemers was het pittoreske Stoomtram Museum goed gevuld.

Na afloop van de bijeenkomsten is een enquête afgenomen onder alle deelnemers. De bijeenkomsten in Weesp en Hoorn scoorden beide heel goed, maar op interactiviteit scoorde de workshop in Hoorn beduidend hoger. In Hoorn was er namelijk maar één lezing, één (interactieve) excursie en één

workshop, waardoor er veel ruimte was voor netwerken en interactie. Ook de bijeenkomsten in Bergen en Wieringen scoorden goed, met name op informatie en presentatie.

Projectverantwoordelijk:

MOOI Noord-Holland (Weesp en Hoorn) en Stichting NMF (Bergen en Wieringen)

Producten:

Verslag netwerkbijeenkomst Weesp ([link](#))

Verslag netwerkbijeenkomst Hoorn ([link](#))

Verslag netwerkbijeenkomst Bergen ([link](#))

Verslag netwerkbijeenkomst Wieringen ([link](#))

Evaluatie netwerkbijeenkomsten

A&O Dag

De Actualiteiten en Ontwikkelingendag vond dit jaar plaats op 30 oktober in de Grote Kerk te Beverwijk. Als centraal thema werd voor religieus erfgoed gekozen. De samenstelling van het programma en de logistieke organisatie was in handen van het Steunpunt, in samenwerking met de RCE en de Erfgoedacademie. Er waren tussen de 30 en 35 deelnemers (inclusief sprekers). De dagvoorzitter was Peter Oussoren. Wethouder Niele opende de dag namens de gemeente Beverwijk.

Na de actualiteiten van de RCE, het Restauratiefonds en provincie Noord-Holland was er aandacht voor het verhaal van de Grote Kerk (Vereniging Grote Kerk, gemeente Beverwijk en de voorzitter van de kerkenraad). De RCE gaf een toelichting op de kerkensie en het Bisdop vertelde hoe zij hier mee omgaan. Daarna was er voor de deelnemers de keuze tussen de beklimming van de Wijkertoren of een rondleiding door de kerk. Na de pauze werden voorbeeldprojecten gepresenteerd. De dag werd afgesloten met een kenniscarrousel over religie en archeologie, en roerend religieus erfgoed.

A&O Dag in de Grote Kerk in Beverwijk

Het evaluatieformulier van de dag (de evaluatie is uitgevoerd door de Erfgoedacademie) is ingevuld door 12 personen. Het gemiddelde cijfer voor de inhoud van de dag was 7,9, net als voor de organisatie. De deelnemers waardeerden de dag; ze vonden het thema actueel en de diversiteit aan gasten goed en gaven aan dat de dag de partijen nader tot elkaar heeft gebracht.

Dagvoorzitter:

Peter Oussoren (Loods Herbestemming)

Sprekers:

Leonard de Wit (RCE)

Ernst van der Kleij (provincie Noord- Holland)

Fleur Cools (NRF)

Teun-Jan Tabak (voorzitter kerkenraad)

Jacky de Vries (namens Vereniging Grote Kerk Beverwijk)

Conny van Rijn (gemeente Beverwijk)

Frank Strolenberg (RCE)

Charlotte Wentges (bisdom Haarlem)

Mark Karlas (EversPartners)

Tjitske van Leeuwen (eigenaar voorbeeldproject)

Kenniscarrousel:

Religieus erfgoed en archeologie (Monica Dütting, Stichting NMF).

Roerend Erfgoed in religieus erfgoed: hoe hiermee om te gaan? (Tonko Grever, Luther Museum).

Projectverantwoordelijk:

Stichting NMF

Producten:

Verslag A&O Dag Noord-Holland

Samenvatting Evaluatie A&O dag 2018 Erfgoedacademie

Netwerkbijeenkomst voor wethouders (wethoudersdiner)

Op 5 september stond het jaarlijkse wethoudersdiner in de Grote Kerk Naarden in het thema van transformatie. Uiteenlopende transformatieopgaven komen op gemeenten af, zoals bijvoorbeeld leegstand en herbestemming van (monumentaal) vastgoed, de energietransitie, de woningbouwopgave, klimaatadaptatie en massatoerisme. Cultureel erfgoed staat hierbij onder druk, maar kan ook als inspiratiebron en aanjager fungeren bij de aanpak van deze transformatieopgaven. Door de gemeentelijke verkiezingen in 2018 waren er nieuwe colleges gevormd, ook met nieuwe wethouders. Doel van het wethoudersdiner was om nieuwe wethouders te informeren over provinciaal beleid op erfgoed en ruimtelijke ordening, maar ook om de nieuwe en de zittende wethouders te prikkelen door middel van een kort debat tussen bestuurders.

Het wethoudersdiner

Dagvoorzitter:
Marinke Steenhuis

Sprekers:
Marlo Reeders (Grote Kerk Naarden)
Jack van der Hoek (gedeputeerde provincie Noord-Holland)
Peter Oussoren (Loods Herbestemming)
Ton Bossink (provincie Noord-Holland)
Michiel Veldkamp (provincie Noord-Holland)
Dorine van Hoogstraten (MOOI Noord-Holland)
Addy Verschuren (oud-wethouder Zaanstad)
Heleen Keur (wethouder Den Helder)
Rob Opdam (wethouder Heiloo)

Er waren 37 deelnemers aan het wethoudersdiner.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Product:
Verslag wethoudersdiner

Erfgoedteam

Het Erfgoedteam, dat voor het tweede jaar op rij werd georganiseerd, is er in 2018 in geslaagd ambtenaren (gemeenten, provincie en rijk), erfgoedadviseurs en betrokken van externe organisaties bij elkaar te brengen op interessante locaties verspreid over de provincie. Het aanbod was divers en actueel. Het jaar werd afgetrapt met een drieluik over religieus erfgoed waarbij zowel het boven- als het ondergrondse erfgoed werd belicht.

In de monumentale Heerenkamer van de Verenigde Doopsgezinde Gemeente te Haarlem

Aan het einde van het jaar was er een tweetal bijeenkomsten over duurzaamheid en monumenten. In principe zou daar één Erfgoedteam aan worden gewijd maar toen tijdens deze bijeenkomst duidelijk werd dat het oprichten van energiecoöperaties wellicht een alternatief zou kunnen zijn voor het plaatsen van zonnepanelen op monumenten en beschermde gezichten, was het gerechtvaardigd én actueel om er een tweede bijeenkomst aan te wijden.

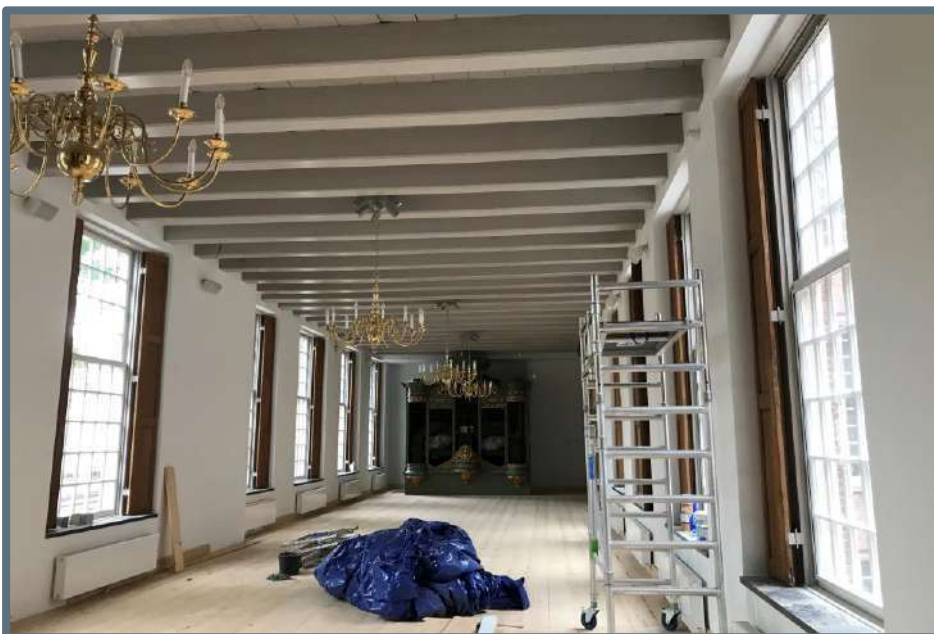
Andere onderwerpen die aan bod kwamen waren: het restauratie-ambacht, het protocol heipalenbeleid, de kwetsbaarheid van interieurensembles en het beheer van archeologisch erfgoed in natuurgebieden. Die laatstgenoemde bijeenkomst vond op een centrale plek plaats in het Gooi waarbij zowel ambtenaren van alle betrokken gemeenten aanwezig waren als de verantwoordelijke natuurbeheerders: het Goois Natuurreservaat en Natuurmonumenten. De bijeenkomst over interieurensembles vond plaats in de monumentale Heerenkamer van de Verenigde Doopsgezinde Gemeente te Haarlem.

Erfgoedteam: collectieve verduurzamingsoplossingen

Excursie

Nieuw dit jaar was de excursie aan het begin van de zomer. Onder leiding van de restauratiearchitect Kees Doornenbal werd het gerenoveerde en herbestemde complex van de Wittenberg in Amsterdam bezocht waarbij de architect de aanwezigen meenam in zijn zoektocht naar interventies die nieuwe functies in het gebouw mogelijk moeten maken en de monumentale waarden van het gebouw zo min mogelijk zouden aantasten.

De excursie naar de Wittenberg in Amsterdam

Bezoek en waardering

In totaal zijn er tien bijeenkomsten geweest waarbij gemiddeld 15 personen aanwezig waren. Een aantal ambtenaren was bij bijna iedere bijeenkomst aanwezig. Zij komen omdat het Erfgoedteam in kort tijdsbestek een vast omlijnd thema agendeert, en vanwege de kleinschaligheid van de bijeenkomsten, waarbij zij soms gebruik (willen) maken van de mogelijkheid om collega-ambtenaren en medewerkers van de provincie en de RCE aan te spreken. Uit een korte schriftelijke enquête die in november werd gehouden blijkt dat een aantal ambtenaren niet altijd op de geplande woensdag aanwezig kan zijn. Dit wordt ondervangen door in 2019 zowel op de woensdag als de donderdag bijeenkomsten te organiseren. Van iedere bijeenkomst wordt een kort verslag of blog gemaakt dat op de website wordt gepubliceerd. Het is niet bekend in hoeverre deze geraadpleegd worden, wel vragen ambtenaren naar verslagen van bijeenkomsten waarbij ze niet aanwezig konden zijn. Het is prettig hen te kunnen doorverwijzen naar de website van het Steunpunt voor deze informatie.

Niet alle bijeenkomsten zijn voor alle erfgoedambtenaren interessant. Dit uit zich in de verscheidenheid aan deelnemers (deelnemers aan een Erfgoedteam over archeologie zijn niet bij die over interieurs en *vice versa*). Overigens zijn er ook ambtenaren die vanwege drukte geen tijd kunnen vrijmaken, soms sturen zij een collega. Een goede ontwikkeling die de bekendheid van het Steunpunt binnen de gemeente vergroot.

Erfgoedteams 2018:

Religieus erfgoed I (7 februari)

Religieus erfgoed II (14 maart)

Ondergronds religieus erfgoed (11 april)

Het restauratieambacht (16 mei)

Herbestemming in de praktijk: excursie Amsterdam (11 juli)

Archeologievriendelijk bouwen - heipalen (12 september)

Zonnepanelen in beschermde gezichten (2 oktober)

Archeologie in het Gooi (18 oktober)

Historische interieurs (14 november)

Collectieve verduurzamingsoplossingen (12 december)

Projectverantwoordelijk:

MOOI Noord-Holland

Producten:

Verslag Religieus erfgoed I ([link](#))

Verslag Religieus erfgoed II ([link](#))

Verslag Ondergronds religieus erfgoed ([link](#))

Verslag Het restauratieambacht ([link](#))

Verslag Archeologievriendelijk bouwen - heipalen ([link](#))

Verslag Zonnepanelen in beschermde gezichten ([link](#))

Verslag Collectieve verduurzamingsoplossingen ([link](#))

Spreekuur

Van de mogelijkheid om na afloop van een Erfgoedteam een concrete vraag te stellen in het spreekuur werd niet veel gebruik gemaakt. De tijd werd eerder gebruikt om na te praten en te evalueren wat de vervolgbehoefte zou kunnen zijn. Een enkele keer kwamen er nog vragen aan de orde, die door leden van het Erfgoedteam en andere aanwezigen besproken werden. Dit gebeurde veel minder vaak dan verwacht. De vragen worden wel bij andere bijeenkomsten (netwerkbijeenkomsten, thematische expertsessies, A&O dag, etc.), telefonisch en per email gesteld (bijvoorbeeld via het loket).

Nieuwsbrief

In 2018 werden vier nieuwsbrieven verstuurd. De nieuwsbrieven zijn via email verspreid onder alle gemeenteambtenaren en wethouders van Noord-Holland die zich bezig houden met erfgoed, RO, de Omgevingswet en landschap. Tevens is in 2018 de mogelijkheid gecreëerd voor geïnteresseerden om zich in te schrijven via de website.

De eerste nieuwsbrief is begin maart verstuurd. Hierin werd Jack van der Hoek geïnterviewd, en werd een oproep gedaan tot het indienen van projecten. Verder werden de eerste glossy SCHATRIJK Wieringen en het maandelijkse spreekuur na het erfgoedteam onder de aandacht gebracht, en werd afgesloten met een blog.

De tweede nieuwsbrief is begin mei verstuurd. Thema's waren: een interview met Cor Wijn naar aanleiding van de gemeenteraadsverkiezingen, een actuele agenda van bijeenkomsten, de blog Erfgoed in de Omgevingswet met een link naar het artikel van het Steunpunt, de programma's van de Grote Stolpendag op 28 juni en de Inspiratiedag Archeologie, de vernieuwde website van het Steunpunt en een terugblik op de netwerkbijeenkomsten, de subsidie toekomstbestendige winkelgebieden en kennis en achtergrond op het gebied van erfgoed.

De derde nieuwsbrief is verstuurd in september. Deze bevatte een interview met Ellen Klaus in het kader van het programma HerbestemmingNH, de aankondiging van het basisdocument Wieringen en basisdocument Waterland, de Dag van de Herbestemming, de geüpdatete kaart met buitenplaatsen op de Steunpunt website en een oproep voor de Nationale Archeologiedagen in oktober.

De vierde nieuwsbrief werd in november verstuurd. Hierin werden de Erfgoedteams voor het voetlicht gebracht met de thema's 'zonnepanelen in beschermde gezichten', 'archeologievriendelijk bouwen - heipalen' en 'natuurontwikkeling en archeologie'. Ook werd er teruggeblikt op de Dag van de Herbestemming, de A&O dag, de Cursus erfgoed in de omgevingsvisie, Expeditie Oer-IJ, en de Nationale Archeologiedagen. Daarnaast werden toekomstige evenementen van andere erfgoedorganisaties uitgelicht, en werd aanvullende informatie over erfgoed gedeeld. Ook werden bijeenkomsten van het Steunpunt in de nabije toekomst aangekondigd, waaronder de uitreiking van de Archeoglossy SCHATRIJK Noordelijk Duin gebied en het Erfgoedteam over het actuele vraagstuk van collectieve verduurzamingsoplossingen.

De openingspercentages van de nieuwsbrief (dat wil zeggen dat de illustraties zijn geopend) zijn ongeveer gemiddeld:

- nieuwsbrief 1 in maart: 45% geopend, 10% doorgeklikt
(582 verstuurd, 214 geopend, 57 doorgeklikt)
- nieuwsbrief 2 in mei: 28% geopend, 14% doorgeklikt
(588 verstuurd, 222 geopend, 84 doorgeklikt)
- nieuwsbrief 3 in september: 32% geopend, 11% doorgeklikt
(593 verstuurd, 190 geopend, 65 doorgeklikt)
- nieuwsbrief 4 in november: 39% geopend, 30% doorgeklikt
(559 verstuurd, 218 geopend)

De benchmark van DDMA (Data Driven Marketing Association, zie o.a. www.marketingfacts.nl) laat zien dat gemiddeld 38% van de nieuwsbrieven geopend wordt en dat gemiddeld 7% van de ontvangers doorklikt.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland en Stichting NMF

Producten:
Nieuwsbrief 1 ([link](#))
Nieuwsbrief 2 ([link](#))
Nieuwsbrief 3 ([link](#))
Nieuwsbrief 4 ([link](#))

II Thematische projecten

Aanvullend op de bestuurlijke afspraak vraagt de provincie Noord-Holland het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland om activiteiten te organiseren - en kennis te ontwikkelen - binnen de thema's Cultuurlandschap, Omgevingswet, Archeologie en Monumenten & Herbestemming, waarbij gemeenten proactief worden ondersteund bij deze opgaven. Om deze thema's scherper onder de aandacht van gemeenten te brengen, worden specifieke activiteiten ontwikkeld en wordt onderzoek gedaan.

Bepaalde thematische activiteiten kunnen gecombineerd worden met basistaken of andere thema's: tijdens een netwerkdag wordt via een inhoudelijke lezing of workshop bijvoorbeeld dieper ingaan op een van de thema's. De thematische aanpak biedt de mogelijkheid om kennis van deze onderwerpen uit te diepen en te actualiseren en de aandacht ervoor te continueren.

Ontwikkeling en profilering van het Steunpunt

Onder de post 'Ontwikkeling en profilering van het Steunpunt' zijn diverse activiteiten geboekt. Het doel van deze post is de activiteiten van het Steunpunt inhoudelijk en organisatorisch te versterken en het Steunpunt naar buiten toe te profileren. Tevens is er onder het kopje 'Actuele thema's' een budget gereserveerd dat ingezet kon worden voor het agenderen van - of aanhaken bij - actuele onderwerpen die vooraf niet voorzien waren.

Algemeen overleg, evaluatie, en brainstormsessies tussen medewerkers van het Steunpunt en met medewerkers van de provincie, de RCE, gemeenten, andere steunpunten en bevriende organisaties is noodzakelijk voor een goede samenwerking. Deze overleggen kunnen niet altijd op een concreet project geboekt worden maar zijn van belang voor het efficiënt functioneren van het Steunpunt, het ontwikkelen van nieuwe projecten, de uitwerking en verantwoording van het activiteitenplan 2018 en het ontwikkelen van het activiteitenplan 2019.

Een deel van de tijd is besteed aan administratieve werkzaamheden, zoals het maken van kwartaalrapportages, evaluatie en de verantwoording van de subsidie van 2017 en de voorbereiding voor het activiteitenplan 2019.

Een groot deel van de tijd die in deze post begroot is, is besteed aan deelname aan relevante activiteiten bij externe partijen als de EOS/LOS, de RCE, de Boerderijstichting, de SBKL en voor deelname aan de landelijke werkgroep voor een pilot archeologische waardenkaarten.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland en Stichting NMF

Product:
Logboek ontwikkeling profilering MOOI Noord-Holland en NMF

1. Cultuurlandschap

De doelstelling voor de projecten onder het thema cultuurlandschap vallen is om gemeenten ondersteuning te bieden bij het beschermen van wat moet (op regionaal en lokaal niveau) en te inspireren waar dat kan. Dit hebben we in 2018 gedaan door bijeenkomsten te organiseren over actuele thema's (energietransitie), door de vernieuwde Leidraad Landschap en Cultuurhistorie van de provincie uit te dragen en door kennis aan te bieden in de vorm van kaarten en *best practices*.

1.1 Uitdragen Leidraad Landschap en Cultuurhistorie

Expertmeeting Oer-IJ

Datum: donderdag 1 november 2018

Locatie: De Oude Keuken, Castricum

Aantal bezoekers: 45 personen (gemeenten en betrokken organisaties uit het Oer-IJ gebied)

De Expertmeeting Oer-IJ had als doel om met betrokkenen van gemeenten en organisaties in het gebied te verkennen hoe de kernwaarden en ruimtelijke kwaliteiten van het gebied behouden of versterkt kunnen worden bij de verschillende ruimtelijk opgaven die op het gebied afkomen. De bijeenkomst is georganiseerd in samenwerking met Stichting Oer-IJ die de uitkomsten en ideeën van de bijeenkomst zal gaan gebruiken bij het maken van het Inspiratiebeeld Oer-IJ gebied waar ze aan werken.

De fietsexcursie tijdens Expeditie Oer-IJ

Mede door het gevarieerde programma was het een succesvolle middag. Na een aantal inhoudelijke lezingen en een fietsexcursie gingen verschillende groepen de reuzenkaart van MOOI Noord-Holland op om met een aantal (deels fictieve) sectorale opgaven en een heleboel ontwerpmaterialen aan de slag te gaan. Het was de bedoeling dat de groepen elkaar onderweg gingen tegenkomen en zo met elkaar tot een meer integrale discussie zouden komen. Er werden veel opgaven gekoppeld en er is veel gediscussieerd in de afzonderlijke groepen, maar een integrale discussie kwam slechts moeizaam op gang. Tegelijkertijd kunnen we met veel ideeën en concepten wél aan de slag, en hopelijk de gemeenten in de toekomst ook.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Product:
Verslag bijeenkomst Oer-IJ ([link](#))

Workshop Leidraad Landschap en Cultuurhistorie Hoogheemraadschap HHNK

Datum: donderdag 15 november 2018

Locatie: hoofdkantoor Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (Heerhugowaard)

Aantal bezoekers: 50 personen (ambtenaren waterschappen, provincie en gemeenten)

De workshop bij het hoogheemraadschap had als doel om de Leidraad Landschap en Cultuurhistorie van de provincie onder de aandacht te brengen van de watergerelateerde organisaties in Noord-Holland, met als doel om bewustwording te creëren met betrekking tot ruimtelijke kwaliteit en erfgoed in het bijzonder.

De dag werd georganiseerd in samenwerking met twee landschapsarchitecten van de provincie, Mark Eker en Sacha Maarschall, en twee externe landschapsarchitecten, Robbert de Koning en Gerard Litjens, die de lezingen gaven en de workshops begeleidden. Het inhoudelijke doel van de bijeenkomst is zeker bereikt; de deelnemers zijn geënthousiasmeerd om in te zetten op ruimtelijke kwaliteit in hun projecten. Kanttekening is dat het gedurende de dag erg veel ging over ontwerpen en dat erfgoed wat meer op de achtergrond raakte. Het doel om alle watergerelateerde organisaties in Noord-Holland te bereiken is niet bereikt, want hoogheemraadschap Rijnland en waterschap Amstel, Gooi en Vechtstreek waren niet of nauwelijks vertegenwoordigd. Dit biedt echter kans voor een vervolg in het zuidelijke deel van de provincie.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Product:
Verslag bijeenkomst Heerhugowaard HHNK ([link](#))

1.2 Casestudies over het landschap – MOOI Noord-Holland

Expeditie Energietransitie

Datum: vrijdag 9 maart 2018

Locatie: gemeentehuis Heerhugowaard

Aantal bezoekers: 35 personen (gemeenteambtenaren en ontwerpers)

Het doel was om met een groep inhoudelijke experts en betrokkenen uit Noord-Holland Noord kennis te delen, naar oplossingen te zoeken en ideeën op te doen om de toekomstige energieopgave zorgvuldig in te passen in het bestaande landschap.

Tijdens de bijeenkomst is vooral veel kennis uitgewisseld en samen nagedacht over de inpassing van aardwarmteprojecten en zonneweides. Het inpassen van aardwarmteprojecten blijkt vooral om de inpassing van het ondergrondse transportnetwerk te gaan en is daarmee met name een archeologisch vraagstuk. De inpassing van zonneweides is meer een ontwerp-vraagstuk waarin het proces een belangrijke rol heeft. Met wie? Hoe? Voor hoe lang? Wat is het instrumentarium? Deze vragen werden (ontwerpend) onderzocht.

Expeditie Energietransitie in Heerhugowaard

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Product:
Verslag Expeditie Energietransitie Heerhugowaard ([link](#))

Buitenplaatsenkaart

In 2017 zijn we begonnen met een inventarisatie van (verdwenen) buitenplaatsen in Noord-Holland op basis van een tweetal gezaghebbende 'databases'. De inventarisatie was vooral bedoeld als kwantitatieve dataset waarin zoveel mogelijk informatie en literatuur over zoveel mogelijk buitenplaatsen staat. In 2018 hebben we de buitenplaatsen uit de dataset voor zover mogelijk op kaart gezet en in de kaartviewer van het Steunpunt geplaatst. Geïnteresseerden kunnen nu naar een locatie op de kaart zoomen om te zien of er in het verleden buitenplaatsen hebben gelegen en een buitenplaats aanklikken voor de achterliggende informatie. De buitenplaatsenkaart is op de website van het Steunpunt gepromoot en is gepresenteerd op een symposium voor gemeentebambtenaren van de Stichting Kastelen, Buitenplaatsen en Landgoederen (SKBL).

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Product:
Buitenplaatsenkaart ([link](#))

Voorbeeldprojecten zonneweides

In navolging van de voorbeeldprojecten herbestemming zijn er in 2018 ook drie voorbeeldprojecten energietransitie toegevoegd aan de voorbeeldenbank op de website van het Steunpunt. Het doel van de voorbeeldenbank is om medewerkers van Noord-Hollandse gemeenten te ondersteunen bij het beantwoorden van vragen van initiatiefnemers over herbestemming of het inpassen van zonneweides,

Landschappelijke inpassing van een zonneweide op Texel

en ook om vakgenoten en andere geïnteresseerden te inspireren. Per project wordt het proces uitgelicht: wat waren de succesfactoren en struikelblokken? Ter conclusie worden er verschillende tips gegeven die voor gemeenten handig zijn voorafgaand aan het vergunnen van een zonneweide. De nadruk lag in 2018 bij de energietransitie-voorbeeldprojecten op zonneweides. Eind 2018 zijn de zonneweides op vakantiepark de Krim (Texel) en bij Zon Boekelermeer (Alkmaar) op de website geplaatst. Begin 2019 volgde de Groene Hoek in de Haarlemmermeer.

De voorbeelden zijn uit een door het Steunpunt opgestelde longlist geselecteerd door een selectiecommissie bestaande uit de gezaghebbende landschapsarchitecten Marlies van Diest, Jandirk Hoekstra en Peter de Ruyter.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Product:
Voorbeeldprojecten energietransitie ([link](#))

1.3 Casestudies over het landschap – NMF

In 2018 heeft oriëntatie plaats gevonden op het thema bodemdaling en de gevolgen daarvan voor het ondergrondse erfgoed, de archeologie. Dit is gebeurd door bureaustudie en overleg, zoals met enkele deskundigen van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en gemeentelijke archeologen in Noord- en Zuid-Holland. In dit kader is ook het symposium 'Heel Holland Zakt/Veenomeen' bezocht. De oorspronkelijk voor dit project gereserveerde uren zijn ingeperkt in verband met verschuivingen in het budget van het Steunpunt. In goed overleg met beleidsadviseur Rob van Eerden en Michael Braam (provincie Noord-Holland) is besloten de vergaarde kennis te vertalen naar een blog. Dit blog heeft tot doel aandacht te genereren voor de gevolgen van bodemdaling voor de archeologie en is gepubliceerd in de nieuwsbrief van het Steunpunt in het eerste kwartaal van 2019. Het thema zal ook in 2019 onder de aandacht van het Steunpunt blijven.

Projectverantwoordelijk:
Stichting NMF

Product:
Blog bodemdaling ([link](#))

2. De Omgevingswet

In 2018 lag de nadruk binnen het thema Erfgoed in de Omgevingswet op de samenwerking tussen diverse ruimtelijke disciplines en het uitleggen van de uitgangspunten voor Erfgoed in de Omgevingswet. Vanwege de vragen van de gemeenten lag de focus daarbij met name op de omgevingsvisie.

Wat afgelopen jaar opviel is dat het voor veel gemeenten nog onduidelijk is wat de omgevingsvisie precies gaat betekenen en dat veel gemeenten nog maar net zijn begonnen met het opstellen van de omgevingsvisie. De vragen buitelen over elkaar heen. Wat betekent integraal werken? En hoe wordt dat concreet geregeld? Wat betekent participatie en hoe gaan we belanghebbenden actief betrekken? Wat betekenen open regels en hoe ga je met betrokkenen tijdig in gesprek? Hoe gaan de nieuwe regels er dan uit zien? En hoe kan erfgoed dan beschermd worden? Wat gaan we vastleggen? Hoe koppel je kernkwaliteiten aan de omgevingsvisie en aan regels? Het benoemen van kernkwaliteiten was over het algemeen gemakkelijk, maar het vertalen van de kwaliteiten naar de omgevingsvisie of het -plan was nog onduidelijk. Al met al lijkt er behoefte te zijn aan concrete uitwerkingen en voorbeelden. Daarmee kunnen we volgend jaar aan de slag.

Getekend verslag van de expertmeeting Erfgoed in de Omgevingswet

2.1 Update publicatie Erfgoed in de Omgevingswet en best practices

Dat er veel behoefte is aan kennis bleek wel uit de grote hoeveelheid, positieve respons die het artikel Erfgoed in de Omgevingswet opleverde. Het artikel is geëvalueerd middels het organiseren van een expertmeeting bij, en in samenwerking met, de RCE. 16 experts uit diverse vakgebieden gingen met elkaar in debat. Een deel van de aanwezige experts was in groepjes van twee verdeeld. Eén expert hield een pitch over een bepaalde stelling, de andere expert reageerde hierop.

Uit de expertmeeting kwam naar voren dat het zinvoller is om het artikel niet te herzien, maar om een aantal onderdelen uit te werken. Van de expertmeeting is een verslag gemaakt dat eindigt met een 'onderzoeksagenda': de thema's die naar voren kwamen en die meer aandacht behoeven.

Voor het verzamelen van *best practices* bleek het nog te vroeg, omdat veel gemeenten nog niet zo ver waren en juist vragen hadden over wat de Omgevingswet precies inhoudt, en hoe ze er goedertijd mee konden laten draaien in het proces van het opstellen van de omgevingsvisie. De ambities om goede voorbeelden van omgevingsvisies en -plannen te documenteren moeten we even laten rusten tot de eerste voorbeelden beschikbaar komen.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland en Stichting NMF

Producten:

Verslag Expertsessie Erfgoed in de Omgevingswet ([link](#))

Blog Expertmeeting: Erfgoed in de Omgevingswet. We gaan vooruit, met de blik op waar we vandaan komen ([link](#))

Publicatie Erfgoed in de Omgevingswet ([link](#))

2.2 Casestudies Erfgoed in de Omgevingswet - MOOI Noord-Holland en NMF

Voor de ambtenaren in Noord-Holland organiseerde het Steunpunt in samenwerking met de RCE de cursus 'Erfgoed in de omgevingsvisie'. De cursus vond plaats in het Huis van Hilde in Castricum en er hadden zich 46 ambtenaren aangemeld. Het programma besloeg drie schaalniveaus: het rijk, de provincie en de gemeente.

De RCE (Gerda de Bruin) gaf een introductie op erfgoed in de Omgevingswet. De provincie (Ton Bossink) lichtte de provinciale omgevingsvisie met de thema's toe. Op gemeentelijk niveau ging het over de pilot voor erfgoed in de omgevingsvisie in Heiloo, die werd gepresenteerd door Edwin Raap van Landschap Noord-Holland. De middag werd afgesloten met een workshop. De opzet van de workshop was om kernkwaliteiten te formuleren. Met opgaven als energietransitie, woningbouw en mobiliteit werd toegewerkt naar een aantal uitgangspunten voor de regio waarbij erfgoed de initiële factor was. Dit leverde soms verrassende resultaten op en gaf duidelijk aan dat erfgoed geen 'not in my backyard'-factor is maar kan fungeren als aanjager bij het nadenken over en formuleren van uitgangspunten voor een omgevingsvisie.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland en Stichting NMF

Product:
Verslag cursus omgevingswet ([link](#))

2.3 Casestudies Erfgoed in de Omgevingswet – MOOI Noord-Holland

Diverse gemeenten kwamen bij het Steunpunt met de vraag: kunnen we een 'boodschappenlijstje' maken met de concrete stappen die we moeten gaan ondernemen om erfgoed op tijd te kunnen integreren in de omgevingsvisie? Met externe experts hebben we voor de gemeenten op maat gemaakte interactieve bijeenkomsten georganiseerd.

Workshop Erfgoed in de omgevingsvisie Haarlem

Onderwerpen waren onder meer de ambities met erfgoed, de rol van de gemeente, het benoemen van kernkwaliteiten en het maken van een 'to-do-lijstje'. De bijkomende winst van de bijeenkomsten was dat vertegenwoordigers van verschillende ruimtelijke disciplines bij elkaar aan tafel zaten en gezamenlijk de ambities voor erfgoed met elkaar bespraken. Hiermee werd het integrale werken en denken bevorderd en werden nieuwe verbanden gesmeed binnen gemeentelijke organisaties.

Workshop Erfgoed in de omgevingsvisie voor de IJmond-gemeenten

In 2018 is met 5 gemeenten (Haarlem, Alkmaar, en een gecombineerde workshop voor Heemskerk/Beverwijk/Velsen) gewerkt aan het thema erfgoed in de omgevingsvisie. De workshops vonden plaats bij de gemeenten en er waren steeds tussen de 10 en 15 gemeenteamttenaren aanwezig. Voor de gemeente Alkmaar was een boot gehuurd om langs de casus (Kanaalzone) te kunnen varen. De drie workshops werden begeleid door externe experts. Van iedere bijeenkomst is een verslag gemaakt dat naar de betreffende gemeenten is verstuurd.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Producten:
Verslagen bijeenkomsten Erfgoed in de Omgevingswet

3. Archeologie

In 2018 werd de aandacht gericht op het Noordelijk en Zuidelijk Duingebied, beide zeer rijk aan archeologie, maar ieder met een eigen identiteit. De duinen en de uit te voeren natuurmaatregelen noodzakelijk de gemeenten tot een goede afstemming van de projecten met de terreinbeheerders, zoals PWN en Staatsbosbeheer. Tevens vragen de ingrepen, en de gevolgen daarvan voor het archeologische erfgoed, aandacht. Door het afplaggen en ontbossen treedt de voor het landschap en natuur noodzakelijke vershraling en verstuing op. Maar het feit is dat hierbij ook archeologisch erfgoed vrij komt te liggen. Dit veroorzaakt blijvende schade en veel archeologisch erfgoed dreigt daardoor zelfs de verdwijnen. Het opstellen van een protocol voor vondstmeldingen in de duinen is dan ook in dit kader zeer passend.

Aandacht voor het archeologische erfgoed en het vertellen van het verhaal aan de bewoners was het thema dat tijdens de Inspiratiedag Archeologie de deelnemers aan het denken zette.

3.1 Archeologieregio's

Ronde Tafelgesprekken

In 2018 is door het Steunpunt één gezamenlijke bijeenkomst georganiseerd voor de twee provinciale gebieden Noordelijk- en Zuidelijk Duingebied. De duingebieden vormen landschappelijk en historisch gezien samen één groot complex binnen Noord-Holland waarbij het Noordzeekanaal als grens in feite een recente doorsnijding vormt.

Een Ronde Tafelgesprek

De bijeenkomst werd op 9 juni gehouden in het net vernieuwde gebouw van Vereniging Oud-Castricum. Er waren circa 30 personen en organisaties aanwezig: gemeenteambtenaren, historische en archeologische verenigingen, provincie, PWN en archeologische bedrijven. Het eerste deel van de middag werden enkele inhoudelijke onderwerpen behandeld: een toelichting op de archeologieregio's door Rob van Eerden van de Provincie Noord-Holland, en de archeologische onderzoeken op de belangrijke vroegmiddeleeuwse vindplaats Groot-Olmen (gemeente Bloemendaal) en op de middeleeuwse site Liobaklooster-Waterrijk (gemeente Bergen). Hierna volgde een pittige discussie met de zaal over de thema's 'beleven' en 'beleid'.

In het tweede deel discussieerden de deelnemers aan werktafels over bekende en onbekende vindplaatsen in de regio's, over nieuwe ontwikkelingen en over de thema's 'benutten' en 'beleid'. Aan het einde van de dag werden de opbrengsten per tafel gepresenteerd. Hieruit kwam de duidelijke behoefte naar voren om voor de kwetsbare duingebieden gelijke maatregelen te treffen in bestemmingsplannen, en voor de wijze waarop de afstemming tussen de diverse partijen bij natuurbeheer plaatsvindt. De aanwezigen uitten de wens om een platform op te richten dat de archeologie in de duinen zou kunnen behartigen, en de wens voor meer sturing vanuit de provincie.

De resultaten van de werktafels zijn verwerkt in de basisdocumenten en de archeoglossy SCHATRIJK Noordelijk Duingebied. De bijeenkomst is vastgelegd in een verslag.

Het Steunpunt heeft het verzoek voor een platform met de provincie overlegd. Dit heeft geresulteerd in een activiteit voor 2019 en 2020 voor het Steunpunt. Hierbij wordt onderzocht hoe je een platform voor duinarcheologie in zou kunnen richten, waarbij het doel is dat de gemeenten dit initiatief overnemen en verder dragen.

Projectverantwoordelijk:
Stichting NMF

Product:
Verslag Ronde Tafelgesprek Noordelijk en Zuidelijk Duingebied ([link](#))

Basisdocument archeologiegebieden voor gemeenten

Zoals aangehaald bij het onderwerp Ronde Tafelgesprekken, zijn het Noordelijk en Zuidelijk Duingebied de focus voor 2018. Beide regio's zijn zeer groot en omvatten veel archeologische aspecten, zowel inhoudelijk, landschappelijk en procedureel. De aanwezigheid van grote natuurgebieden met verschillende beheerders blijkt in de praktijk voor het welzijn van de archeologie en voor (de rol van) de betrokken gemeenten een aandachtspunt. De kennis die in het Ronde Tafelgesprek is opgehaald voor de beide gebieden is verwerkt in de kennisdocumenten over de archeologie in de regio's. De basisdocumenten schetsen in grote lijnen de landschappelijke ontwikkeling en de archeologie van de regio's. Het basisdocument bevat naast inhoudelijke kennis ook een inventarisatie van het regionale 'erfgoedveld' met als speerpunt de archeologie, en er wordt een doorkijk gemaakt naar beleid, benutting en beleefbaar maken van erfgoed. Ook de mogelijkheden die de Omgevingswet met zich mee brengt voor archeologie zijn hierin opgenomen. Gemeenten en

erfgoedbetrokkenen beschikken hiermee over een kennisdocument met voldoende aanknopingspunten om met elkaar (verder) in gesprek te gaan. De basisdocumenten worden in het eerste kwartaal van 2019 gepubliceerd. Het basisdocument Zuidelijk Duingebied zal tijdens de eerste netwerkbijeenkomst in 2019 in Bloemendaal belicht worden. De basisdocumenten worden digitaal gepubliceerd.

In 2018 heeft de regionale pers aandacht besteed aan het verschijnen van het basisdocument Gooi- en Vechtstreek, en diverse organisaties (gemeenten, regionale historische verenigingen) en individuen hebben laten weten de basisdocumenten te gebruiken als kennisdocument en ter inspiratie.

Projectverantwoordelijk:
Stichting NMF

Producten:
Basisdocument Noordelijk Duingebied
Basisdocument Zuidelijk Duingebied

Archeoglossy SCHATRIJK over de topvondsten van de archeologiegebieden

In 2017 heeft het Steunpunt een magazine ontwikkeld met een mix van inhoudelijke informatie, glamour en *human interest*: SCHATRIJK. De formule van het magazine is voor diverse projecten inzetbaar, maar wordt nu in eerste instantie gebruikt voor het publiceren van de archeoglossy. De thema's van de archeoglossy's zijn de tien archeologiegebieden die door de provincie Noord-Holland zijn aangewezen als archeologiegebied van provinciaal belang. In 2017 werden SCHATRIJK Wieringen en SCHATRIJK Waterland gerealiseerd. In 2018 werd SCHATRIJK Noordelijk Duingebied gerealiseerd.

De glossy is in feite een inspirerende laagdrempelige vertaling van het basisdocument, en is bedoeld voor ambtenaren en wethouders om belanghebbenden, zoals ontwikkelaars, te inspireren op het gebied van archeologie in hun regio. In het magazine zijn de thema's 'benutten', 'beleven' en 'beleid' weer als basis genomen. De inhoud van de magazines wordt aangepast aan de regio. Door de provincie is besloten dat de magazines door de gemeenten en erfgoedinstellingen (musea en verenigingen) gratis nabesteld kunnen worden. De glossy's worden in de regio's (en daarbuiten) met veel enthousiasme ontvangen en kennen door het succes een veel breder bereik dan de oorspronkelijke doelgroepen.

De editie Noordelijk Duingebied werd zeer goed ontvangen. In de regionale en lokale pers (schrijvend, radio) is uitgebreid aandacht besteed aan de glossy en de archeologie. Mede hierdoor, en door het enthousiasme van diverse verschillende gemeenten en organisaties en de verkoop via Huis van Hilde, is de eerste oplage van 1000 stuks in twee maanden uitverkocht.

Projectverantwoordelijk:
Stichting NMF

Product:
SCHATRIJK Noordelijk Duingebied ([link](#))

Presentatie ArcheoGlossy SCHATRIJK

SCHATRIJK Noordelijk Duingebied werd op 7 december in de kasteel Assumburg te Heemskerk gepresenteerd. Gedeputeerde Jack van der Hoek overhandigde de eerste exemplaren aan wethouders van de gemeenten binnen het archeologiegebied: Bergen, Beverwijk, Heemskerk, Velsen en Castricum. De wethouders toonden zich zeer enthousiast en ook de erfgoedambtenaren gebruiken de glossy bij hun communicatie. Bij de uitreiking waren rond de 45 mensen aanwezig.

De eerste exemplaren van SCHATRIJK Noordelijk Duingebied werden uitgereikt

Projectverantwoordelijk:
Stichting NMF

3.2 Inspiratiedag Archeologie

Op 31 mei was de Inspiratiedag Archeologie in Huis van Hilde. De dag werd georganiseerd om de Nationale Archeologiedagen onder de aandacht te brengen die in oktober plaatsvinden. Hierbij richtten we ons vooral op het bieden van inspiratie aan gemeenten, historische en archeologische

verenigingen en bijvoorbeeld bibliotheken. De dag werd geopend door gedeputeerde Jack van der Hoek en vervolgens gaf Janneke Berkelbach een presentatie met goede voorbeelden van evenementen die in het voorgaande jaar plaatsgevonden hebben. De kernboodschap hierbij was dat je het niet te ver moet zoeken; eenvoudige activiteiten trekken vaak al voldoende publiek.

Inspiratiedag Archeologie 2018

Hierna werd in kleinere groepen gewerkt aan het bepalen van een thema, de doelgroep en het plannen van de uitvoering van een evenement. Na de pauze was er de mogelijkheid om drie workshops te volgen. De eerste belichtte de mogelijkheden van pop-up-tentoonstellingen aan de hand van voorbeelden uit Oss. De tweede ging over het PAN-project en de mogelijkheden om met deze activiteit zowel het publiek als de amateurarcheologen in te schakelen en te bereiken. Bij de derde workshop konden de deelnemers aan de slag om het archeologische verhaal te leren vertellen, mede aan de hand van hetgeen al in de ochtend was opgesteld. De dag werd afgesloten met een korte samenvatting door de workshopleiders en een korte evaluatie met de aanwezigen.

Uit de reacties die wij ontvingen van de deelnemers bleek dat de opzet en de inhoud van de dag als zeer positief ervaren werden door de deelnemers, en dat de dag zeker geschikt is om volgend jaar weer te organiseren. Bij de dag zijn verschillende nieuwe technieken ingezet die tijdens de scholing (budget Egalisatiereserve) zijn aangereikt.

De dag heeft geleid tot een aantal extra activiteiten in Noord-Hollandse gemeenten, waaronder twee workshops van het Portable Antiquities Scheme dat tijdens de Inspiratiedag onder de aandacht is gebracht.

Projectverantwoordelijk:
Stichting NMF

Product:
Verslag Inspiratiedag Archeologie ([link](#))

3.3 Standaardteksten en protocollen

Protocol Duinarcheologie

In 2018 is door het Steunpunt een protocol voor de omgang met archeologie in de duinen opgesteld. Natuurontwikkeling - waarbij wordt afgeplagd om het stuiven van de duinen te bevorderen - kan als onbedoeld neveneffect hebben dat archeologische sporen en resten komen bloot te liggen. De bedrijven die met natuurbeheer aan het werk zijn in het duingebied, weten lang niet altijd hoe te handelen. Het protocol is een visuele vertaling van de omgangsregels met betrekking tot de archeologie in het duingebied.

Het Steunpunt heeft het protocol ontwikkeld en in het laatste kwartaal van 2018 voorgelegd aan de boswachters en projectleiders van PWN, die één van de belangrijke natuurbeheerders is in het duingebied. Dit leidde tot enthousiaste reacties en PWN heeft het protocol onmiddellijk ingezet bij de bedrijven die in het duingebied voor PWN werkzaam zijn. Ook daar heeft de duidelijkheid en de vormgeving van het protocol tot positieve reacties geleid.

Projectverantwoordelijk:
Stichting NMF

Product:
Protocol Duinarcheologie ([link](#))

4. Monumenten & Herbestedding

4.1 Samenwerking met de Loods Herbestedding

De samenwerking tussen de Loods Herbestedding Monumenten en het Steunpunt betrof in 2018 naast overleg (zoals bij de selectie van de voorbeeldprojecten, overleg over herbesteddingscasussen in onder andere Oostgraftdijk, Enkhuizen, Den Oever en Hilversum) ook het actief ondersteunen van elkaars initiatieven, zoals de Dag van de Herbestedding, de A&O-dag en de expertmeetings in Diemen en Waterland – met een extra bezoek aan de nieuwe wethouder – en het ontwikkelen van de pilot Verkenning van Kansen en Kwaliteiten. Daarnaast voerden het Steunpunt en de Loods gezamenlijke projecten uit, zoals het ontwikkelen van de *infographic* Hulp bij Herbestedden.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Product:
Infographic Hulp bij Herbestedden ([link](#))

4.2 Voorbeeldprojecten herbestedding

Sinds 2017 documenteert MOOI Noord-Holland interessante voorbeelden van herbesteddingen van cultuurhistorisch waardevolle gebouwen en complexen. Hierbij gaat het niet alleen om voorbeelden die wat betreft architectuur of programma interessant zijn, maar ook om voorbeelden waarvan gemeenten iets kunnen leren over hun (mogelijke) rol in een dergelijk proces. In 2018 zijn als voorbeeldprojecten op de website van het Steunpunt toegevoegd:

- het Schooltje van Dik Trom (Etersheim);
- de Ringersfabriek (Alkmaar);
- een 18e eeuwse langhuis (Oosterleek);
- De Leeuwenhof (Heerhugowaard);
- De Broedersbouw (Zuidoostbeemster);
- Vuurtoreneiland (Durgerdam);
- Fort K'UJK (Uitgeest);
- de Annakerk (Amstelveen);
- Brouwerij de Werf (Enkhuizen).

De Ringersfabriek in Alkmaar

Tekstschrijvers Isabel van Lent en Sophie van Ginneken hebben hiervoor de belangrijkste betrokkenen geïnterviewd, waarbij de nadruk lag op het proces van de herbesteding en de *lessons learned*. Voor de cultuurhistorische achtergronden is er samengewerkt met Oneindig Noord-Holland; de websites van Oneindig Noord-Holland en het Steunpunt verwijzen naar elkaar. Architectuurfotograaf Ossip van Duivenbode was verantwoordelijk voor de fotografie.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Producten:
Voorbeeldprojecten herbesteding ([link](#))

4.3 Dag van de Herbesteding

Datum: 20 september 2018

Locatie: Annakerk, Amstelveen

Aantal bezoekers: 55

Dagvoorzitter: Nancy van Asseldonk

Netwerken na afloop van het plenaire gedeelte van de Dag van de Herbestemming

De Dag van de Herbestemming had dit jaar als thema 'Erfgoed in de participatiemaatschappij. Het organiseren van maatschappelijke betrokkenheid'. In de Sint-Annakerk in Amstelveen – voorlopig herbestemd als evenementenlocatie en brouwerij – gingen wethouders, ambtenaren, historische verenigingen, betrokken burgers en ondernemers met elkaar in gesprek over participatie, die binnen de Omgevingswet een permanent onderdeel van de beleids- en besluitvorming dient te worden, ook als het gaat om erfgoed. Na een welkom van gedeputeerde Jack van der Hoek ging de dagvoorzitter tijdens een panelgesprek in gesprek met wethouders van Ouder-Amstel en Amstelveen en mensen uit het erfgoedveld, zoals de Loods Herbestemming Monumenten en cultureel ondernemer Ellen Klaus. Verdere verdieping werd gezocht tijdens deelsessies met een centrale rol voor medewerkers van de gemeenten Zaanstad, Alkmaar en Bloemendaal.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Producten:
Terugblik Dag van de Herbestemming ([link](#))
Blog Dag van de Herbestemming en A&O Dag ([link](#))

4.4 Casestudies Monumenten & Herbestemming

De Grote Stolpendag

Datum: 28 juni 2018

Locatie: Venhuizen

Aantal bezoekers: 100

Dagvoorzitter: Dorine van Hoogstraten

Het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland had met de Grote Stolpendag in Venhuizen het doel om het behoud van de stolp weer bovenaan alle agenda's van gemeenten, provincie, maatschappelijke organisaties, financiers en andere betrokkenen te krijgen. Medewerkers van een aantal grote stolpengemeenten gingen in de ochtend aan de slag met de kersverse handreiking voor gemeentelijk stolpenbeleid, getiteld *Vierkant achter de stolp 2.0*, die het Steunpunt in 2017 had opgesteld.

De Grote Stolpendag

Stolpendebat

Tussen de middag sloot in het vroegere gemeentehuis van Venhuizen een bont gezelschap aan. Van bestuurders tot belangenorganisaties, makelaars, studenten bouwkunst, ontwikkelaars, journalisten, stolpbewoners en de initiatiefnemers van Red de Stolp. Al die verschillende aanwezigen maakten het Grote Stolpendebat tot een levendig en genuanceerd evenement. Het ging over gemeentelijk en provinciaal beleid (beschermen en ruimte bieden), financiering, verduurzaming, maatschappelijke en landschappelijke waarde, archeologisch onderzoek, herbestemming als ontwerpogave, ambachtelijkheid en het omgaan met monumentale waarden.

Tentoonstelling, petitie en fanfare

Het voormalige gemeentehuis van Venhuizen was behalve podium voor debat ook tijdelijk herbestemd tot pop-up museum met een fototentoonstelling, een historische gedenksteen en ontwerpen van architectuurstudenten van de Academie voor Bouwkunst. De petitie Red de Stolp werd aangeboden aan leden van Provinciale Staten. Ruim 2200 mensen tekenden deze petitie. Op de reuzenkaart van MOOI Noord-Holland werd er eten uit de buurt, lekkere koffie en veel informatie aangeboden. De plaatselijke fanfare speelde een deuntje.

De Grote Stolpendag bracht veel verschillende partijen samen, genereerde aandacht van de pers (Noord-Hollands Dagblad, De Erfgoedstem, een lokale West-Friese krant en een vlog van Peter Commandeur) en heeft bijgedragen aan de politieke agendering van het belang van het behoud van stolpen. Er waren meer dan 100 mensen aanwezig.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Producten:

Filmpje De Grote Stolpendag ([link](#))

Verslag De Grote Stolpendag ([link](#))

Vierkant achter de stolp 2.0 ([link](#))

Gemaal De Poel, Waterland

Datum: 25 januari 2018

De bezichtiging van het gemaal De Poel

Eind 2017/begin 2018 organiseerde het Steunpunt een expertmeeting over het gemaal De Poel in de gemeente Waterland. De aanleiding was de mogelijke verkoop van het gebouw door het Hoogheemraadschap Hollands-Noorderkwartier, vanwege de komst van een nieuw gemaal. Het doel van deze expertmeeting was om de betrokken partijen met behulp van experts mogelijkheden voor herbestemming te laten zien en gezamenlijk in kaart te brengen welke stappen er genomen moeten worden om tot een toekomstbestendige, mogelijk publiekstoegankelijke, functie te komen.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Product:
Verslag expertmeeting Gemaal de Poel ([link](#))

Grote Rietschuur, Diemen

Datum: 15 oktober 2018

Op verzoek van de gemeente Diemen werd in oktober een expertmeeting georganiseerd om de projectgroep Plantage De Sniep te adviseren over de borging van de hoge architectonische en cultuurhistorische waarden van de Grote Rietschuur. En ook over het wel of niet vastleggen van deze bescherming voorafgaand aan de geplande herbestemming van de voormalige werkboerderij en de herontwikkeling van het omliggende terrein (dit leidde uiteindelijk tot de aanwijzing als gemeentelijk monument door het college van B & W in februari 2019).

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Product:
Uitkomsten expertmeeting Rietschuur Diemen ([link](#))

Hulp bij Herbestemmen

Dit jaar ontwikkelden wij samen met de Loods Herbestemming ook de *Infographic* Hulp bij Herbestemmen, omdat blijkt dat veel gemeenten onbekend zijn met de rol die gemeenten bij de herbestemming van hun erfgoed kunnen spelen. In vijf verschillende stadia is het herbestemmingsproces uiteengezet, wat de ambtenaar een duidelijk overzicht biedt van de mogelijkheden om herbestemming te stimuleren. Ter inspiratie, informatie en als geheugensteuntje voor gesprekken met bijvoorbeeld initiatiefnemers of eigenaren.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Product:
Infographic Hulp bij Herbestemmen ([link](#))

Kerkenvisie

De gemeente Zaanstad is in het najaar van 2018 als pilotgemeente begonnen met het ontwikkelen van een kerkenvisie rondom ca. 60 kerken, waaronder RKK-kerken, Doopsgezinde vermaningen, PKN-kerken en Oud-Katholieke kerken. De meeste van deze kerken hebben de status van rijksmonument, gemeentelijk monument of provinciaal monument. Het Steunpunt maakt onderdeel uit van het projectteam (samen met de gemeente Zaanstad en de RCE) en ondersteunt de gemeente bij het doorlopen van dit proces van 10 maanden, dat eind juni 2019 gepresenteerd wordt, waarna zij de geleerde lessen met andere Noord-Hollandse gemeenten zal delen.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Verkenning van kansen en kwaliteiten

Dit jaar is gestart met het opstellen van een Verkenning van Kansen en Kwaliteiten bij herbestemmingsprojecten, met als pilotproject de Maranathakerk in Castricum. Dit document dient als basis voor de (vervolg)gesprekken die de gemeente voert met de eigenaar, initiatiefnemer of andere betrokken partijen die plannen hebben voor aanpassingen of herbestemming van het monument. Het document bevat onder andere een beschrijving van het perceel, waarbij wordt ingegaan op de ontstaansgeschiedenis, de huidige situatie en de cultuurhistorische en ruimtelijke waarden van het monument. Het is een verkenning van de mogelijkheden en kansen die het monument in haar omgeving biedt, waarbij bijvoorbeeld stedenbouwkundige, programmatische en financiële overwegingen aan bod kunnen komen. Uiteindelijk dient dit de partijen inzicht te geven in de interventiemogelijkheden en transformatierichtingen, door duidelijk aan te geven waar de ruimte tot ontwikkeling zich in en om het monument bevindt. Het toont daarmee aan wat het monument wel aankan, in plaats van wat er niet kan.

Projectverantwoordelijk:
MOOI Noord-Holland

Product:
Verkenning van kansen en kwaliteiten Maranathakerk Castricum

Colofon

Alkmaar en Castricum, maart 2019
Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland
Auteurs: Dorine van Hoogstraten en Yvette Burnier

Met bijdragen van:

Rosanne Bruinsma
Ana van der Mark
Reinier Mees
Primo Reh
Jeroen Zomer
Kim Zweerink
Linda Verniers
Margot de Haan
Monica Dütting

Beeldverantwoording:

Tenzij anders aangegeven liggen de beeldrechten bij het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland.

Voorblad	Grote Stolpendag
13	A&O Dag
15	Het wethoudersdiner
16	Erfgoedteam Haarlem
17	Erfgoedteam collectieve verduurzamingsoplossingen
17	Excursie de Wittenberg
22	Fietsexcursie Expeditie Oer-IJ
24	Expeditie Energietransitie: SNH
25	Zonneweide Texel (De Krim): Daniel Nicolas
27	Getekend verslag expertmeeting: getekendverslag.nl
29	Workshop Erfgoed in de omgevingsvisie Haarlem
30	Workshop Erfgoed in de omgevingsvisie voor de IJmond-gemeenten
31	Ronde Tafelgesprek
34	Uitreiking SCHATRIJK: Ted Jansen
35	Inspiratiedag Archeologie
38	Ringersfabriek Alkmaar: Ossip van Duivenbode
39	Dag van de Herbestemming
40	De Grote Stolpendag
41	Bezichtiging gemaal De Poel

**MOOI
NOORD-
HOLLAND**
ADVISEURS
OMGEVINGSKWALITEIT

Het Steunpunt Monumenten & Archeologie Noord-Holland is een samenwerking tussen MOOI Noord-Holland en Stichting NMF en wordt mogelijk gemaakt door de provincie Noord-Holland en de RCE.

info@steunpunterfgoednh.nl | www.steunpunterfgoednh.nl